

βωμα κάτω από τὴ μόδα τῆς τέχνης τῶν Βοριανῶν, καὶ τοὺς τεχνίτες τῆς νέας ποιητικῆς ἐπηρέασε ἀκόμα· μολταυῦτα ὁ Καμπύσης εἰδείξε τὴν ἀληθινὴ πηγὴ κάθε δυνατῆς τέχνης· τὴ ζωὴ. Τὸ «Δαχτυλίδι τῆς Μάννας» καθαρὰ φανέρωσε, ὅστερ' ἀπὸ τίς ἰφηνικές δοκιμές, πῶς τὸ δρᾶμα δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφράσῃ τίποτε οὐσιαστικὸ σχετικὰ μ' ἓνα ὠρισμένο κόσμον, ἀνίσως ἡ φαντασίᾳ τοῦ ποιητῆ δὲν ταιριάσῃ τὸ ρυθμισμὰ τῆς μετὰ τὰ ἀνατριχιάσματα τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς. Χωρὶς νὰ χαθῆ μέσα στὸ δαίδαλον θεωριῶν ἀμελέτητα φιλοσοφικῶν, καὶ καταλαβαίνοντας πῶς ὅ,τι πῶς ἀπ' ὅλα βαραίνει γιὰ τὴν αἰσθητικὴν, εἶναι τὸ ἁρμονικὰ πλασμένο ὕφος καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἀκέρια μέρψωση τοῦ ἀνθρώπου καὶ γιὰ τὴ γλώσσα του, ὁ δάσκαλος τοῦ ὕφους καὶ διηγηματογράφος Ἀργύρης Ἐφταλιώτης ὀρίζει καθαρὰ στὸ «Βρουκόλακα» τὸ σωστὸ δρόμον ποῦ πρέπει κανεὶς νὰ πάρῃ. Σὰν τὸν Henri Bataille γραφοντας τὴ «Λεπρή» του, ἔβγαλε ἀπὸ ἓνα δημοτικὸ τραγοῦδι τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δραματικῆς ἔργου του. Ἐκεῖνο ποῦ πηγάζει ἀπὸ τῶν ψυχῶν καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς τὸ μυστήριον, δὲ συγκεντρώνεται μέσα στὴν παράδοσιν, καὶ ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ δὲν εἶναι σὰ μὴ λίμνη ὄνειρου ποῦ ἀντιφεγγίζουσι μέσα τῆς οἱ θεῖες ἀχτίνες τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων; Ὅταν ἐφαρμοζῆς τὴν παράδοσιν στὴν ταιριασμένη ἐκφράσιν κάποιων νέων κλισημάτων, δίνεις νέα ζωὴ στῆς παράδοσιν τὸ νόημα· καὶ οἱ Ἀρχαῖοι τί ἄλλο ἔκαναν παρὰ νὰ ἐκφράζουσι τὴν ψυχὴν τους καὶ τὴν ἐποχὴν τους, μέσ' ἀπὸ τοὺς μύθους τῶν περασμένων; Τὸν καρπερὸ αὐτὸ δρόμον ἐλπίζεται πῶς θὰ τὸν ἀκολουθήσουσι καὶ ἄλλοι. Νὰ ποῦ ὁ Βουτιεριδῆς δημοσιεύει στὸ «Νουμᾶ» σὲ στίχους τραγωδία ἀπάνου στὸ τραγοῦδι τοῦ Γεφυριοῦ τῆς Ἄρτας· τὸ θέμα του μᾶς θυμίζει τὸ θέμα τῆς Ἰφιγένειας. Ὁ γλυκὸς ἐλεγιογράφος Πολέμης ἴσως δὲ βρισκεται τόσο μακριὰ, ὅσο νομίζουσι, ἀπὸ τὸ ἴδιον μονοπάτι, μετὰ τὰ δραματικὰ του διηγήματα («Στὰ χεῖλη τοῦ κρηνοῦ», τὸ «Μαγεμένο ποτήρι» κτλ.). Ἀργότερα σκοπεύουμε νὰ κάμουμε τὴν ἀνάλυσήν τους. Ἔτσι καὶ ὁ Κωστῆς Παλαμάς μαζὶ μελέτησε τὰ παλιὰ τραγοῦδια τῆς φυλῆς του καὶ τὰ πράγματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἐτριψε τὴ σκέψιν του μετὰ τὰ δυσκολοσώματα προβλήματα τῆς ψυχολογίας γιὰ νὰ βγάλῃ ἀπὸ κείνα καλλιτεχνικὸ ὕλικὸ ἀνάστησε, γιὰ νὰ πληροφορηθῆ ἀπὸ κείνον τὰ μυστικὰ μὴς τέχνης ἀπλῆς ἀκόμα, τὸν παλιὸ κρητικὸ ποιητὴ τῆς «Ἐρωφίλης», καὶ δημιούργησε τὴν «Τρισεύγεννη». Ρωτούσανε μόλις φάνηκε σὲ τόμον, ἂν ἡ «Τρισεύγεννη» εἶτανε δρᾶμα ἀληθινὸ, ἢ δραματικὸ ποίημα γιὰ διάβασμα μόνον. Τὸ βέβαιον εἶναι· πῶς τὴ δρᾶσιν τὴν ἀδικεῖ κάποια προσπάθεια συμβολισμοῦ ποῦ ἀρέσει τοῦ συγγραφέα. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ «Τρισεύγεννη» εἶναι ἔργο τῆς ζωντανῆς πραγματικῆς ζωῆς· ἀλλὰ καὶ μαζὶ ἔργο εἶναι φαντασίας καὶ ὁμορφίας, ἴσως παρὰ πολὺ διανοητικὸ γιὰ νὰ ἀρέσῃ σὲ ἄλλους παρὰ μόνον στοὺς διαλεχτούς. Καλλιτεχνικὸ κειμήλιον πολὺτιμον μὴς τέχνης ἀτομικῆς.

Ἡ γλώσσα του γοητεύει καὶ τραβάει μετὰ τὴ μουσικὴ τῆς σὰν τὴ γλώσσα τοῦ Δανούντσιου καὶ τοῦ Μαίτερλιγγ. Ἐν τοσοῦτῳ τὰ πρόσωπα τῆς «Τρισεύγεννης» δὲν ξεχνοῦν τὴ γῆ ποῦ τοὺς δίνει μετὰ κείνη ἡ ἀπλῆ καὶ ἡ καθημερινὴ ζωὴ. Ὅμως οἱ τραπεινοὶ αὐτοὶ καὶ οἱ ἀπλοὶ ἔχουν πάντα κάτι τι πολὺ διανοητικὸ, τοῖλάχιστον γιὰ τὴ σκηνή, καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ πῶς ὁ Παλαμάς, κ' ἐκεῖ ποῦ ἡ δόξα του δὲν εἶχε τίποτε νὰ χάσῃ, προσπέρασε τὸ σκοπὸν του, πῆγε παραπέρα ἀπὸ τὸ θέατρο.

Ἦστερ' ἀπὸ τὸν «Κυρούλη» τοῦ Ψυχάρη, ποῦ εἶναι χτύπημα τῆς ἀθηναϊκῆς Νιτσολατρείας, οἱ «Ζωντανοὶ καὶ Πεθαμένοι» τοῦ Ταγκόπουλου δεί-

χνουσι μὴ ὀλογορῆ προσπάθεια νὰ συλλάβουν πολὺ πῶς σφιχτὰ τὴν πραγματικότητά. Ἡ ἰδέα ποῦ ὑποστηρίζει εἶναι παρμένη ἀπὸ τὰ σημερινά, καὶ ἂν καὶ καθὲ ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου, καθὼς τὰ στοχάστηκε ὁ συγγραφέας, ἐνσαρκώνεται μὴ ἰδέα γιὰ τὸν ἀγῶνα ποῦ πλέκεται, ὅλα του τὰ πρόσωπα, καθὼς ἐνεργοῦν καὶ καθὼς ἐκφράζονται, δείχνονται χεροπιστὰ καὶ αἰσθητὰ. Αὐτὸ ἴσα ἴσα ποῦ ἀγωνίζονται νὰ κάμῃ, νεωτερίζοντας, ὁ Καμπύσης. Μονάχα ὅσοι ἔχουν τὰ μάτια γυρισμένα πρὸς τὰ μελλόμενα μποροῦν νὰ φέρουν τὴ χαρὰ τριγύρω στὴ Χάρη, ποῦ διαστάζει καὶ ποῦ δὲν τολμᾷ. Μετὰ τὴ φωνὴν τοῦ Λάμπρου τῆς τὸ θυμίζει ὁ Ταγκόπουλος, καθὼς ἄλλοτε ὁ Ἐμμανουὴλ Ροῖδης στὴ νέα Ἑλλάδα, ποῦ πρέπει νὰ τῆς συντρίβουν τὰ «Εἰδωλα».

Ἀπάνου στὴν ἴδια ἰδέα θεμελιώνει ὁ Καρκαβίτσας τὸν «Ἀρχαιολόγον» του, ἓνα καλὸ μυθιστόρημα, καλὰ παρατηρημένον, μετὰ ὅλες του τίς διάφανες ἀλληγορίας, μετὰ ἦθη καὶ μετὰ χαρακτῆρες ἀπὸ κείνα ποῦ μοναδικὸς εἶναι γιὰ νὰ τὰ ζωγραφίσῃ μὴ γιὰ πάντα ὁ ἕξιος χρωστήρας τοῦ συγγραφέα τῶν «Λογιῶν τῆς Πλώρης». Μὰ πάντα ὁ ἑλληνικὸς νοῦς τόσο ἀποκορεῖ τὰ πολὺπλοκα χτίσματα, ποῦ δρᾶματα καὶ μυθιστορήματα ἐκεῖ πέρα ἔχουν κοινὸ ἐλάχιστον, κάποια ἀδυναμία στὴν πλοκή. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν μποροῦμε παρὰ νὰ προτιμοῦμε τοὺς Ἕλληνας ἀπλοὺς διηγηματογράφους. Ἡ ὠραία συλλογὴ τοῦ Ξενοπούλου («Ἐσταυρωμένος ἔρως» κτλ.) οἱ «Ἱστορίες τοῦ Ἐφταλιώτη», ἢ «Χρυσανθή» τοῦ Ταγκόπουλου θὰ μᾶς δώσουν προσεχῶς ἀκριβῆ νὰ τοὺς σπουδάσουμ' ἔτσι.

D ASTERIOU

ΘΕΙΟΣ ΠΑΛΜΟΣ

Τὸ βλέμμα σου ὑψώθηκεν ὡς ἓνας στεναγμὸς
Πρὸς τοῦ ἡλιοβασιλέματος τὴν πύρινη πορφύρα,
Τὴν ὥρα ποῦ ἐσπέρασε τὰ στήθη σου ὁ καημὸς
Καὶ ποῦ μελαγχολίας σκιῆς σκόρπαιεν ἡ φύση γύρα.

Κ' ἐνῶ φτεροῦγες ἀνοιγες πρὸς τὴν πλατειὰ τὴ θύρα
Τῆς χώρας τῆς ἀπελπισίας, γιὰ σένα ὁ στοχασμὸς,
Μέσ' τὴν καρδίαν σου — ὦ! εὐωδία μετὰ κλωσύνης μύρα—
Θρονιάστηκε, πρωτόστατος γλυκὰ, ὁ θεῖος καλμὸς.

Γιατὶ τὸ βλέμμα σου στητὸ πρὸς τὴν ἀλικοδόμη
Ποῦ μετὰ τοὺς ἡσκίους πάλεσε καὶ κόντεψε νὰ σβύσῃ,
Ξάνοιξες μέσ' τὰ σύννεφα νὰ λάμπῃ πέρα ὡς πέρα
Ἄσπερος, ὁ ἀπέραντος ὡς τ' οὐρανοῦ τὰ πλάτη,
Κ' εἶτανε ἴδιος σὰν τὸ νεῖδ ποῦ φῆς τὸν κάμπο ἐπέρα
Καὶ ποῦ ἀπάντησες ἐσὺ ἀργὰ στὸ μονοπάτι.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΕΛΑ ΝΑ ΠΑΜΕ ΣΤΟ ΓΙΑΛΟ

Στὴ δ Εἰρήνη Καποδιστρια

Σήμερα ἐπῆρα παλὴ τὴ βάρκα, τὴν ἴδια βάρκα,
ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια. Ἐφερα μὴ βόλταν γύρω
ἀπὸ τὸ νησάκι. Καὶ πῶς νὰ πάω παρὰ μετὰ τὰ κου-
πιά, ὀλομόναχος; Ἐλα μαϊστράλι. Κ' ἦρθε δροσερὸ
στ' αὐτιά μου γλυκομίλημα, καὶ στὰ μαλλιά λεύτερο
χάδι. Ὅσοσο θυμᾶσαι ὀλόγυρα τὸ λιμανάκι, θυμᾶ-
σαι τὴ βάρδια, θυμᾶσαι τὸν Ἀγιάννη; Τίς βαρκού-
λες ποῦ σκάρωναν δίπλα στὸ ἐκκλησάκι; Πηγαίνω
ταχτικά ἐκεῖ. Τί ὁμορφος τοπούλης! Καὶ δὲ μπορῶ
νὰ μὴ γλυκοδακρῶζω τώρα ποῦ οἱ βράχοι στολίζου-

ται μετὰ τίς ἀνθισμένες μικροδάφνες. Θυμᾶμαι τὸ κα-
κόμορον τὸ συντροφάκι μας, τὸ Γιάννη. Πανταίχω
πῶς θὰ τὸν ἰδῶ, πῶς θ' ἀκούσω τὸ λαχάνισμά του
πίσωθές μου. Ἐτρέχει πάντα ἡ μ' ἀνθούς μικροδά-
φνης ἢ μετὰ κανένα σκαρῶμένο παραβάκι στὰ χεῖρα
του. Μᾶς καλοῦσε τότες ὀλόγαρος, σὰ σὲ πανηγύρι,
γιὰ ν' ἀμολάρουμε τὸ καράβι μετὰ τὰ φτερά. Ἄστρα-
φτες ἐσὺ ἀπὸ χαρὰ. Ἐτρέχεις στὰ βράχια ὡσάν ζυ-
πημένη ἀπ' τὸ γιᾶλο. Κουδούνιζες τίς ἀκρογια-
λιές ἀπὸ κατὶ φωνές, κατὶ γέλοια. Ἐκεῖ συνηγορι-
ζες. Στὸ λιμανάκι. Μὴ ἡμέρα ἦρθε ὁ Γιάννης καὶ
σοῦ μᾶς ἀγκαλιὰ ἀνθούς ἀπὸ μικροδάφνες. Ἦτανε
ντροπαλὸς καὶ τρέμανε τὰ χεῖρα του. Ὑστερα πῆ-
γαμε μαζὶ κατὰ τὸ λιμανάκι, καὶ ρῆξαμε τὰ παρα-
βάκια. Ἐσὺ γέλασες, ἢ ἔκανες πῶς δὲν προσέχεις
καὶ πολὺ. Ὁ Γιάννης ρῆχοντας τὰ παραβάκια σὲ
κοίταζε νὰ ἰδῇ τὴν εὐκαρίστησόν σου, καὶ τὸ θα-
μασμό σου γιὰ δαῦτον. Μὰ ἐσὺ κοίταζες ἄλλου. Ὁ
Γιάννης γλύστρησε τότες ντροπιασμένος στὰ νερά.
Ἐπεσε τὰ χεῖρα ζεπίτηδες γιὰ νὰ σὲ καμῇ νὰ λυπηθῆς
γιὰ δαῦτον; Ἐσὺ πανταίχως στὸ συλλοισμό μου.
Ἐσὺ τρώμαζες, μὰ βλέποντάς τον νὰ κλυμπᾶ γέ-
λασες καὶ δὲν προσέχεις. Κεῖνος τράβηξε στὰ βαθειὰ,
θέλοντας τὰ χεῖρα νὰ σοῦ δείξῃ πῶς κλυμπᾶει στ' ἀ-
νοιχτά. Ἐφυγε μακριὰ, κατὰ τὸ νησάκι. Τὸν βλέ-
παμε καὶ τοῦ φωνάζαμε. Κεῖνος ἐφευγε περσοτερο
κάνοντας ἀπλωτές. Μὰ ἀπόστασε. Ἐσὺ δὲν ἤξερες
νὰ καμῇ. Εἶδαμε τὰ χεῖρα του ποῦ σηκώθηκαν στὸν
ἀγέρα σὰν φτερά. Φώναζες. Μὴ βάρκα ἀμολήθηκε
ἀπὸ τὸν Ἀγιάννη. Ἐμεῖς κοιτάζαμε ἀποσβολωμέ-
νοι, σὰ νὰ λέγαμε. — Πᾶει ὁ Γιάννης, τρομάρα μας,
Βούλιαξε ὁ Γιάννης. Καὶ σὺ χλώμιανες. Ἐτρέμενες.
Νὰ ἡ βάρκα, ἔρτασε. Τὰ χεῖρα εἶνε ζωντανός; Τὴν στε-
ρὴν στιγμὴ εἶδαμε ποῦ βούτηξε κάποιος στὴ θάλασ-
σα. Τὰ χεῖρα τὸν ἐπίασε ζωντανός; Ὡ θεῖ μου, εἶπες.
Δακρῶσαμε τότες καὶ οἱ δύο μας. Ἐσὺ τὸ μαντη-
λάκι σου δαγκάνοντας ἑλκίαιες. Εἶπα νὰ πάω καὶ
γὼ νὰ ἰδῶ ζωντανός εἶνε. Νὰ πάω στὸν Ἀγιάννη;
Μὰ ἐσὺ δὲ μ' ἀποκρίθηκες. Θυμᾶμαι πάντα στεκό-
σου μετὰ τὰ ρουστακίγια σου μακροῦμενα, ἀπάνου σὲ
βραχούλια. Καθρεφτιζόσουνε στὰ γαλινεμένα νερά.
Φάνταζες σὲ μένα ἄρταστη. Τὰ μαῦρα σου μάτια
ἐτρέμανε ἀπὸ φῶς μέσα στὰ νερά καὶ σὺ στεκόσουν
ὡρα ἀμύλητη καὶ ἀτάραχη. Σὲ κοίταζα στὰ νερά,
σὲ κοίταζα. Σὺ οὔτε γύριζες νὰ μετὰ ἰδῆς. Ἐλυωνες,
μᾶκραινες γιὰ μένα μέσα στὸ βυθό. Τότες ἤθελα νὰ
ρῆξω πέτρα στὰ νερά, νὰ σβύσω τὴν εἰκόνα σου. Μὰ
φοβόμουν καὶ σὲ πειραξῶ. Ἐρηγνες ἐσὺ ὕστερα χα-
λίλια καὶ τὴν ἐδιώχνης τὴν ὄψιν σου ἀπὸ τὴ γαλήνη,
καὶ τὴ σκέψιν σου ἀπὸ τὸ βύθον. — Νὰ ὁ Γιάννης!
Ἐλαχτάρισες ἀπὸ χαρὰ. Ἐτρέξες, πῆρες τὸ κεφάλι
του στὰ δύο σου χεῖρα, καὶ τὸν τῆραζες γιὰ πολὺ
ὡρα στὰ μάτια του. Ὑστερα τοῦ δόσες μὴ μπάτσον,
καὶ σιασες τὰ γέλοια. Ἀπὸ τοῦ εἶπες. — Γιάννη,
μᾶς μου ἀχινούς. Βουτᾶς; Ὁχι, ὄχι, μᾶς μου
καλήτερα πεταλίδες. — Κι' ὁ Γιάννης, σκῦθοντας τὸ
σγουρό του κεφάλι, ὁ Γιάννης ὁ ψημένος ἀπὸ τὸν
ἥλιον, ἦρθε σιμὰ σου. — Θαρρῆτε καὶ σεις στὸ βράχο;
— Ναι. — Τότες ἐπῆγαμε. Ὁ Γιάννης ἀνασκουμπώ-
θηκε ὡς τὰ γόνατα. Μᾶζευε τότες τίς πεταλίδες. Σὺ
κοιτάζοντάς τον χαμογελοῦσες τότε-τότε. Ὑστερα
τραγοῦδησες. — Ἐλα νὰ πάμε στὸ γιᾶλο. — Ἐγὼ
λάγκυρα τὸ μάτι μου κατὰ τὸ γιᾶλο. Σὲ μὴ βαρ-
κούλα ποῦ ἀρμένιζε βαθειὰ, μετὰ πανάκι. — Γιάννη,
ἀσε τίς πεταλίδες, εἶπες. Πᾶμε γιὰ φασκώμηλα.
Καὶ σὰ νὰ μὴν ἤμουν ἐγὼ ἐκεῖ τὸν ἐπῆρες καὶ
φύγατε. Σᾶς κοίταζα, σᾶς κοίταζα, μένοντας πίσω.
Βούρκωνε ἀπὸ ζήλεια καὶ θυμὸ. Σεῖς ἐφεύγατε κατὰ
τὸ βουνί. Καὶ δὲ γύριζες πίσω νὰ ἰδῆς τί κάνω.
Ἐγὼ ἔλυωνα ἀκούνητος καὶ γύριζα ὕστερα ἀπὸ
ὡρὰ θλιμένος, μετὰ τὴν καρδίαν πνιγμένην. Ἄκουγα